

DRUŠTVO **SVETLOBA**

Društvo Svetloba
Društvo obolelih z redkimi boleznimi oči
Krpanova 6a
1370 Logatec
E-pošta: mihelag@gmail.com
Telefon: 051 609 982

Logatec, 22. 9. 2022

Zadeva: **GRADIVO ZA POSVET V DRŽAVNEM ZBORU 3. 10. 2022 -
ZAPOSTAVLJENE PRAVICE SLEPIH IN SLABOVIDNIH OTROK V PROCESU
VZGOJE IN IZOBRAŽEVANJA V INKLUZIJI**

Starši slepih in slabovidnih otrok ter mladostnikov že vrsto let opozarjamo pristojne institucije (Ministrstvo za izobraževanje, znanost in šport – MIZŠ, Zavod RS za šolstvo – ZRSŠ, Center za izobraževanje, rehabilitacijo, inkluzijo in svetovanje za slepe in slabovidne Ljubljana – Center IRIS, Varuha človekovih pravic RS) na problematiko, ki se zrcali v vsakodnevni inkluzivni praksi vzgoje in izobraževanja slepih in slabovidnih otrok ter mladostnikov. Na problematiko, ki otežuje življenja naših otrok in družin. Področje vzgoje in izobraževanja slepih in slabovidnih otrok ter mladostnikov v inkluziji je še vedno izrazito zapostavljeno in zanemarjeno, tako z vidika zakonodaje kot v praksi. Zato v nadaljevanju izpostavljam ključne probleme, ki ostajajo odprti:

- 1. problem SISTEMSKE NEDOSTOPNOSTI PRILAGOJENEGA UČNEGA GRADIVA slepim in slabovidnim otrokom v procesu vzgoje in izobraževanja**
- 2. problem delovanja Centra IRIS v praksi v inkluziji**
- 3. problem zagotavljanja enakih možnosti NADARJENIM slepim in slabovidnim učencem, dijakom v procesu vzgoje in izobraževanja**

OBRAZLOŽITEV IN PREDLOG REŠITEV:

(1) problem sistemske nedostopnosti prilagojenega učnega gradiva slepim in slabovidnim otrokom v procesu vzgoje in izobraževanja (VIZ)

Starši si že vrsto let prizadevamo sistemsko urediti problem nedostopnosti učnega gradiva za slepe in slabovidne otroke, mladostnike v inkluziji. Dejstvo je, da se skupaj z našimi otroki že vsa leta ob koncu oziroma začetku šolskega leta soočamo s težavo, kako pravočasno (do 1. septembra) v celoti pridobiti didaktično ustrezno prilagojeno učno gradivo (učbenike in delovne zvezke), ki je s strani šol predpisano za tekoče šolsko leto.

Dolžnost MIZŠ je, da zakonsko uredi dostopnost učnega gradiva vsem otrokom glede na njihove potrebe. Starši smo ministrstvu že večkrat podali predlog, da se to sistemsko uredi še v fazi potrjevanja primerne učnega gradiva oziroma učbenika, delovnega zvezka. Na primer, da se založbam zakonsko naloži (aneks ipd.), da vlogi za potrjevanje učbenikov in delovnih zvezkov priloži pisno izjavo o dovoljenju prilagoditve gradiva za potrebe slepih in slabovidnih učencev in dijakov (tako bi najenostavneje rešili dostopnost prilagojenih učnih gradiv). Do te ureditve v praksi očitno še ni prišlo. Starši moramo vsako leto znova sami ali s pomočjo matičnih šol zaprositi založbe za pridobitev elektronskih gradiv, ki so osnova za kasnejšo prilagoditev oziroma prireditev učnih gradiv, kar je nemalokrat časovno zelo zamudno.

Velika težava, s katero se v praksi še vedno srečujemo, je (ne)dostopnost učnega gradiva (učbenikov in delovnih zvezkov), ki je ustrezno didaktično prilagojeno za potrebe slepih otrok in mladostnikov. S strani Centra IRIS, ki je edina kompetentna ustanova za didaktično prilagoditev učnih gradiv v Sloveniji, vsako šolsko leto prejmemo - kljub trudu tistih zaposlenih, ki prilagajajo - le nekaj prilagojenih enot učnega gradiva (to je v večini omejeno le na učbenike, delovnih zvezkov praviloma ne prilagajajo). Večji delež prirejenih gradiv (tako učbenikov kot delovnih zvezkov) pridobimo s strani Knjižnice slepih in slabovidnih Minke Skaberne, ki deluje v okviru Zveze društev slepih in slabovidnih Slovenije (ZDSSS) in kjer se trudijo prirediti vsa učna gradiva za slepe in slabovidne otroke in mladostnike, ki jih Center IRIS ne zagotavlja. Problem pri tako prirejenih učnih gradivih za slepe je, da le-ta niso tudi vsebinsko strokovno prilagojena za potrebe slepih in slabovidnih. Zato so kot taka pomanjkljiva ter slepim in slabovidnim otrokom ter mladostnikom ne omogočajo enakih

možnosti pri delu in uporabi učnih gradiv. Tako prirejena gradiva zahtevajo še nadaljnjo didaktično prilagoditev za potrebe slepih. To pa v praksi nemalokrat opravljamo starši sami, spremljevalci za fizične potrebe otroka in/ali učitelji v matičnih šolah. Tako delo je časovno zamudno in za starše ter ostale deležnike velikokrat tudi stresno, saj smo pri tem soočeni tudi z bremenom ali bomo lahko pravočasno zagotovili ustrezno prilagojeno gradivo, ki ga bo naš otrok lahko uporabljal pri šolskem delu istočasno kot ostali vrstniki.

Starši glede dostopnosti ustrezno didaktično prilagojenega učnega gradiva še vedno vztrajamo, da mora biti vse gradivo (tako učbeniki kot delovni zvezki) dostopno slepemu in slabovidnemu učencu, dijaku najkasneje prvi šolski dan novega šolskega leta. V nasprotju je kršena pravica do enakovrednega vključevanja naših otrok v proces vzgoje in izobraževanja. Pri tem vidimo rešitev tudi v bolj povezanem in konstruktivnem sodelovanju in dogovarjanju v zvezi s prilagajanjem učnih gradiv Centra IRIS z Zvezo društev slepih in slabovidnih Slovenije. Tako bi lahko na primer v okviru ZDSSS učna gradiva (učbenike in delovne zvezke) priredili v ustrezno elektronsko obliko za potrebe slepih ter posredovali Centru IRIS. Tako prirejena gradiva bi nato strokovnjaki na Centru IRIS ustrezno le didaktično prilagodili in se ne bi ukvarjali s pretvarjanjem gradiv v ustrezno e-obliko. Pri tem poudarjamo pomen individualiziranega prilagajanja didaktičnih gradiv za slepega in slabovidnega otroka, mladostnika, ki se določi glede na potrebo otroka, mladostnika. Osnova za individualizirano prilagajanje učnih gradiv naj temelji na konstruktivnem sodelovanju strokovnih delavcev Centra IRIS z otrokom (ko je starostno to že možno), otrokovim staršem, spremljevalcem, učiteljem kot enakovrednim deležnikom.

Starši in slepi ter slabovidni otroci, mladostniki se v procesu VIZ v praksi pogosto srečujemo z velikimi težavami glede dostopnosti tudi drugih učnih gradiv, ki jih učitelji, profesorji pripravijo v lastni izvedbi; to so npr. učni listi, naloge za preverjanje in utrjevanje znanja. Problem se nanaša na prilagajanja teh gradiv, ki prepogosto sloni na ramenih spremljevalcev oziroma staršev. Tudi za prilagajanje teh gradiv bi morali zagotoviti sistemsko rešitev, ki ne bi bremenila staršev, spremljevalcev in bi bila hkrati

časovno sprejemljiva za uporabo v procesu VIZ; to je istočasno kot ta gradiva uporabljajo vrstniki slepih in slabovidnih učencev, mladostnikov pri delu, učenju.

Naši predlogi rešitev:

- MIZŠ naj s pravnim aktom zaveže založbe v fazi postopku potrjevanja njihovih učnih gradiv za podpis izjave o dovoljenju prilagoditve gradiva za potrebe slepih in slabovidnih učencev in dijakov
- konkretnejše in konstruktivnejše sodelovanje Centra IRIS in ZDSSS, da bi bila vsa potrebna gradiva ne samo prirejena in ampak tudi didaktično prilagojena za uporabo slepih in slabovidnih učencev in dijakov najkasneje do 1. septembra
- povečanje sredstev s strani MIZŠ oziroma države za prilagajanje učnih gradiv (za zagotovitev zadostnega števila usposobljenega kadra za didaktično prilagajanje učnih gradiv za slepe in slabovidne učence, dijake)
- zaposliti dodaten strokovni kader na Centru IRIS, ki je kompetenten za didaktično in tehnično prilagajanje učnih gradiv

(2) problem delovanja Centra IRIS v praksi v inkluziji

Starši in matične šole že vrsto let opozarjamo na težave, s katerimi se srečujemo v praksi zaradi (ne)delovanja Centra IRIS. Center IRIS, kot edina institucija, ki je kompetentna za pomoč slepim in slabovidnim otrokom in dijakom v procesu VIZ, torej tudi za pomoč slepim in slabovidnim otrokom in dijakom v inkluziji ter matičnim šolam, v praksi nemalokrat ne upraviči svojega statusa.

Pri tem opozarjamo na pomanjkljivo, nepravočasno komunikacijo Centra IRIS z matičnimi šolami v povezavi z izvajanjem dodatne strokovne pomoči (DSP) v inkluziji. Šole velikokrat niso pravočasno obveščene (do 1. septembra), kako bo potekalo izvajanje DSP za tekoče šolsko leto; urniki za izvajanje DSP do 1. septembra niso načrtovani oziroma usklajeni, zato otroci, mladostniki in šole težko načrtujejo vzgojno-izobraževalno delo; šole nemalokrat ne dobijo pravočasne informacije, kdo bo v

tekočem šolskem letu otrokov tiflopedagog oziroma na koga naj se na Centru IRIS obrnejo za določene informacije vezane na konkretno izvajanje VIZ dela za določenega otroka, mladostnika.

Težave se v praksi kažejo tudi pri prehodu učencev iz druge v tretjo triado osnovne šole (OŠ) ter pri prehodu iz osnovne na srednjo stopnjo izobraževanja. Dogaja se, da učiteljski zbor v OŠ ni pravočasno seznanjen s specifičnimi prilagoditvami in načinom dela učiteljev s slepim in slabovidnim učencem pri specifičnih predmetih (npr. fizika, kemija, gospodinjstvo, ipd.). V srednji šoli pa se v praksi dogaja, da učiteljski zbor izve prepozno, da bo poučeval slepega dijaka, posledično je tudi seznanitev z individualnimi potrebami ter strokovno izpopolnjevanje profesorjev o potrebnih prilagoditvah posameznega dijaka, ki so opredeljene v odločbi o usmerjanju, prepozno. Profesorji, ki se najpogosteje prvič srečajo s poučevanjem slepega dijaka, nimajo ustreznega tiflopedagoškega znanja, ki bi slepemu mladostniku omogočalo enakovredno in takojšnjo vključenost v VIZ proces. Prepogosto dodatno učno gradivo (t. i. učne liste ali druge izročke) prilagajajo spremljevalci in/ali starši ali pa je omenjeno gradivo neustrezno prilagojeno oz. sploh ni prilagojeno. Take situacije so za slepe dijake izredno zahtevne in stresne, saj jih postavljajo v neenakovreden in neenakopraven položaj. Prehod iz osnovnega v srednješolsko izobraževanje je stresen tako za videče mladostnike, kaj šele za slepe in slabovidne, zato bi bilo nujno v praksi najti take organizacijske rešitve, ki bi omogočale lažji in manj stresen prehod tako za dijake kot za profesorje in starše.

Velika težava v praksi je tudi primarna tehnična oprema (računalnik, brajeva vrstica) za delo slepega učenca, dijaka v VIZ procesu. Slep učenec, dijak si za delo v šoli sposodi računalnik in brajevo vrstico na Centru IRIS, ki je tudi edina institucija v državi, ki skrbi za opremo slepih (izposoja, pomoč pri uporabi, nastavitvah tehničnih pripomočkov, servisiranje). Nemalokrat se zgodi, da računalnik/brajeva vrstica zataji, ne deluje ali pride do okvare. To pomeni, da slepi učenec, dijak v takem primeru nikakor ne more enakovredno slediti pouku in opravljati VIZ dela. Taka situacija je za otroka, mladostnika zelo stresna in lahko vodi v resnejše stiske. V takih primerih bi pričakovali nedvoumno in takojšnjo podporo s strani Centra IRIS. Žal se je v praksi večkrat izkazalo, v primeru okvare računalnika/brajeve vrstice, da je učenec, dijak v šoli ostal dlje časa brez ustreznega delujočega računalnika/brajeve vrstice, ker teh na

Centru IRIS ni bilo na razpolago za izposajo. Zato starši vztrajamo, da MIZŠ poskrbi za zadostno število ustrezne tehnične opreme (računalniki, brajeva vrstica), ki bi jo Center IRIS lahko posodil šolam v primeru okvare učenčevega, dijakovega tehničnega pripomočka.

Prav tako starši opozarjamo pristojno ministrstvo na problematiko strokovnega kadra na Centru IRIS glede na potrebe v inkluziji (velika fluktuacija kadra, premajhno število mobilnih tiflopedagogov), pomankanje tehničnega kadra za IT podporo – brajeva vrstica, računalniški programi za slepe; pomanjkanje kadra za servisiranje brajevih strojev itd.).

Naši predlogi rešitev:

- preveritev poslanstva Centra IRIS - Center za izobraževanje, rehabilitacijo, inkluzijo in svetovanje za slepe in slabovidne Ljubljana (manj delovanja navzven s projekti in osredotočenje na svoje poslanstvo)
- ponoven razpis študija smer tiflopedagog
- zaposliti dodaten strokoven kader na Centru IRIS
- vzpostaviti podporno tehnično mrežo za reševanje tehničnih težav vezanih na tehnične pripomočke slepih in slabovidnih učencev, dijakov (računalnik, brajeva vrstica, brajev tiskalni stroj, elektronske lupe)
- zagotoviti sredstva za nakup nadomestne rezervne tehnične opreme (računalniki, brajeve vrstice, brajev stroj, elektronske lupe) za takojšnjo izposajo šolam v primeru okvare izposojenega tehničnega pripomočka slepega in slabovidnega učenca, dijaka

(3) problem zagotavljanja enakih možnosti nadarjenim slepim in slabovidnim učencem, dijakom v procesu vzgoje in izobraževanja

Starši in slepi ter slabovidni otroci, mladostniki se v praksi srečujemo tudi s težavami pri zagotavljanju enakih možnosti v primerih, ko se naši otroci udeležijo različnih tekmovanj iz znanja. Težave se začnejo že z zagotavljanjem ustrezno didaktično prilagojenih tekmovalnih gradiv (gradiv za pripravo na tekmovanja in tekmovalnih nalog, pol) ter nadaljujejo z zagotavljanjem spremljevalca za izvajanje fizične pomoči med tekmovanjem in nazadnje z zagotavljanjem podaljšanega časa, do katerega je slepi ali slabovidni učenec, dijak upravičen z odločbo o usmerjanju.

Organizatorji različnih tekmovanj iz znanja ne upoštevajo pravic slepih ter slabovidnih otrok in mladostnikov, ki jih ti imajo določene z odločbo o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami. Največkrat se težave pojavijo pri zagotavljanju ustrezno prilagojenih vsebin, nalog. Prilagoditve bi morale temeljiti na individualiziranem pristopu in tako slepemu ali slabovidnemu otroku, mladostniku omogočiti izkazovanje znanja skladno z njegovimi zmožnostmi. V primeru, da naloge niso ustrezno prilagojene, je slep ali slaboviden otrok, mladostnik v neenakovrednem položaju in ne more izkazati svojega znanja in potenciala. To se v praksi dogaja.

V praksi se pojavljajo tudi težave, ker organizator tekmovanja slepemu otroku, dijaku ne dopušča prisotnosti spremljevalca za fizično pomoč ali ne dopušča podaljšanega časa pri izkazovanju znanja na tekmovanju, kar je osnovna pravica slepega otroka, mladostnika. Vse naštetu predstavlja slepemu otroku, mladostniku in staršem dodatno stisko, saj take situacije naše otroke še dodatno postavljajo v neenak položaj pri izkazovanju znanja. Posledično lahko take situacije onemogočajo tudi enakovredno kandidiranje naših otrok za pridobitev npr. Zoisove štipendije, ki se podeljuje tudi na osnovi izjemnih dosežkov, ki jih otroci, mladostniki dosegajo na različnih tekmovanjih iz znanja.

S problematiko so bili v preteklosti seznanjeni tako pristojni na MIZŠ kot posamezni organizatorji tekmovanj iz znanja. Posluha za rešitev te problematike v praksi za posamezne primere od pristojnih ni bilo oziroma je bila rešitev le delna. Zato starši zahtevamo, da se sistemsko uredi tudi možnost enakovredne udeležbe slepih ter slabovidnih otrok in mladostnikov na raznih tekmovanjih iz znanja, pri čemer se

slepemu ter slabovidnemu otroku in mladostniku zagotovijo vse prilagoditve, določene z odločbo o usmerjanju otrok s posebnimi potrebami.

Naši predlogi rešitev:

- sistemska ureditev upoštevanja vseh pravic slepih in slabovidnih učencev, dijakov, ki izhajajo iz odločbe o usmeritvi otrok s posebnimi potrebami s strani vseh organizatorjev in izvajalcev šolskih, regijskih in državnih tekmovanj v osnovnih in srednjih šolah (npr. podaljšan čas, prisotnost fizičnega spremljevalca, individualizirana prilagoditev tekmovalnih pol glede na potrebe slepega, slabovidnega učenca, dijaka)
- individualizirano prilagajanje tekmovanj oziroma tekmovalnih pol, nalog v sodelovanju s Centrom IRIS glede na specifikke in potrebe slepega in slabovidnega učenca, dijaka)

Problemi, s katerimi se srečujemo starši slepih in slabovidnih otrok, mladostnikov na področju vzgoje in izobraževanja, ter nespoštovanje pravnih dokumentov kažejo na očitno diskriminacijo naših otrok v procesu vzgoje in izobraževanja. S tem je po našem mnenju kršena ena izmed temeljnih in osnovnih otrokovih in človekovih pravic – pravica do izobrazbe, tudi za otroke s posebnimi potrebami.

S prijaznimi pozdravi,

Društvo Svetloba

Mihela Gorše, predsednica

Skupaj s straši slepih in slabovidnih otrok in mladostnikov